

УСКРСНУЋЕ ГРГУРА ТУРСКОГ

Историја Франака Гргура Турског – уводна студија и превод: Татјана Ђурин, Издавачка књижевница Зорана Стојановића, Нови Сад, 2016.

Светлана Јакимовска, Универзитет „Гоце Делчев“, svetlana_jakimovska@yahoo.com

Апстракт: У овом приказу представљен је превод књиге *Историја Франака* аутора Гргура Турског. Приказ се осврће на структуру дела, затим на основне теме које прожимају *Историју*, као и на специфичан стил и архаични језик којим је дело написано. Знатан део приказа посвећен је и специфичном преводилачком подухвату који следи Берманове путоказе да би се дошло до циља – тј. да би се обухватило и слово и смисао.

Кључне речи: *Историја Франака, структура, тема, превод*

Наивно је данас, цео век након објављивања Бенјаминовог предго-вора за *Tableaux parisiens*, почети рецензију неког превода његовим ко-ментаром. Ипак, прва помисао која нам пада на ум, пре него што и поч-немо читати превод, јесте да је поново оживело још једно дело и то на језику на коме је до сада спавало петнаестовековни сан. Човек се просто најежи када види Гргура Турског како устаје из мртвих и почиње да шета од Новог Сада преко Скопља, а затим сврати и до Подгорице. Оно што је још чудније јесте то да овај средњовековни бискуп не путује само преко своје књиге – он користи и најсавременију технологију. Гргур Турски користи и сателите и каблове (зна он шта је интернет!), да би, ето, коначно и на српском препричао своју *Историју Франака*.

Грегорије Флоренције (538–594) или бискуп из Тура аутор је *Исто-рије у десет књига (Decem libri historiarum)*, познатије као *Историја Франа-ка*. Иако је овде реч о српском преводу тог дела, морамо подвући да и са-мо дело почиње преводом или Гргур препричава (преводи) Библију себи, а затим и нама, јер у својој *Историји Франака* Гргур описује догађаје од стварања света па до 591. године. Мотив за стварање једног овако обимног де-ла треба тражити у историјским околностима у којима је Гргур живео, по-себно након што је постављен (573. године) за бискупа у Туру. Наиме, Тур је променио више господара и био је поприште бројних грађанских ратова. Као сведок политичких сукоба, чији циљ је био, пре свега, освајање власти, Гргур детаљно описује историјске догађаје, патњу обичног човека у тим бурним временима, али се осврће и на црквену историју и догму, нарочито кроз сукоб између правоверних хришћана и аријанаца.

Гргурова књига се може поделити на четири целине. У првој Гргур детаљно описује историјске догађаје – од стварања света па све до априла 591. године. Друга целина, која носи наслов *Vita patrum (Живот светих отаца)*, хагиографске је природе и у њој он представља живот 23 свеца из IV, V, VI века, као и мученике, исповеднике, разна чуда. *De cursu stellarum ratio (О путањи звезда)* јесте наслов треће целине и у њој аутор објашњава како се одређује време за молитву на основу положаја звезда. Гргурови *Коментари псалама (Comentarii in psalmos)* део су четврте целине књиге, али овај део није комплетан: садржи само предговор и наслове поглавља.

Што се промене наслова књиге тиче, као што смо већ напоменули, велики део овог импозантног дела посвећен је меровиншкој Галији – пет од десет књига, као и *Књига чуда*, односе се на епоху у којој је и сам аутор живео. Будући да је дело неколико деценија након његове смрти сведено баш на тих шест књига које описују догађаје у франачком краљевству, јасно је зашто се Гргур сматра аутором и зашто је данас конкретније дело познатије под насловом *Историја Франака (Historia Francorum)*. *Историја* је богат извор за проучавање тог

периода, па се зато сматра да се њоме Гргур Турски устолочио као отац „националне историје“ Франака и главни историчар Меровинга.

Иначе, десет књига *Историје* нису једнаке дужине, а и обухватају сасвим различите временске периоде. Прва књига обухвата период од 5596 година – од постанка света до смрти Светог Мартина, једног од главних протагониста ове књиге, који се појављује и у другим деловима *Историје*. Друга књига обухвата период од смрти Светог Мартина до смрти Хлодовеха, и у њој се Гргур углавном осврће на догађаје у Галији. Трећа књига завршава се 548. године односно смрћу краља Теудеберта, а четврта смрћу краља Сигиберта (575). Интересантно је то што је већи део *Историје* (чак шест књига) посвећен периоду од само 16 година, а описани су догађаји које је осведочио, или у којима је учествовао, сам Гргур. Књига се завршава прегледом биографских података свих бискупа који су били рукоположени у Туру (све до Гргура), и Гргуровом поруком за будућу генерацију читаоца да се не бришу и не уништавају ти историјски записи, ма како се невешти или неуки буду чинили читаоцу.

Што се Гргуровог стила тиче, он се одлучио да догађаје ниже хроно-лошки, па се зато, приликом читања књиге, добија утисак фрагментарности, неповезаности узрока и последица, неповезаности различитих појединачних догађаја. Језик и стил књиге стручњаци у великом делу објашњавају намјером с којом ју је Гргур писао –тј. дидактичком сврсиходношћу. Он је желео да кроз једноставну нарацију лакше пренесе поруку публици и то углавном краљу, дворским круговима и свештенству. Та је по-рука веома јасно изражена у предговору пете књиге:

Шта то чините? Шта тражите? Чега још немате довољно? У домовима вашим је преобиље раскоши, подруми су вам пуни жита, вина и уља, а у ризницама гомилате злато и сребро. Једно вам само недостаје, а то је милост Божја коју немате, јер не живите у миру међу собом. Зашто један од другог отима? Зашто други жели оно што је туђе? Опомените се, преклињем вас.

Основна тема која прожима целу *Историју* јесте борба између до-бра и зла, између оних које Гргур назива *beati* и *miseri*. Први су свеци, праведници и мученици и они чине чуда, док су *miseri* неверници и јеретици и они чине покоље. Особито су на мети Гргуровог напада присталице аријанске јереси, коју оспорава још на самом почетку књиге исповедајући веру преко Никејског симбола. Самим тим он јасно износи сопствене теолошке ставове, које допуњава ставовима о врлини владара, који морају бити ми-рољубиви, али уједно и борци против јереси и вањских непријатеља. У том смислу, он идеализује франачког краља Хлодовеха, који након крштења до-бија историјску мисију да победи варварске, јеретичке краљеве, у чему уз Божју помоћ и успева. Следећи верно црквену догму о повезаности световног и духовног, он током целе нарације преплиће сакралне и профане мотиве.

Дело је написано на латинском језику, на једном специфичном идиолекту – мешавини класичног и вулгарног латинског. Недостатак фор-малног образовања јасно се огледа кроз његов стил и језик. Аутор и сам то признаје на почетку књиге, и у више наврата се извињава због грешака које су ортографске и граматичке природе:

Но, најпре ћу замолити читаоце за опроштај ако будем, било у сти-лу, било у речима, одступао од граматичких правила, којима не вла-дам тако добро. (*Историја*, 71)

Њему је природан народни говор, али желећи да свој стил украси, он тежи узвишеном стилу и имитира притом, пре свега, дела црквене књижевности (највише Библију), а затим и дела Вергилија, Салустија и других аутора. Балансирајући између незнања и узвишеног стила, Гргур успева да створи свој властити стил и језик, украшен бројним стилским средствима. Ипак, језичке грешке су бројне, а читање отежава и реченична структура (дугачка реченица са мноштвом уметнутих). Гргуров језик је, између осталог, огледало језика у датом историјском

тренутку, и као такав је и те како интересантан за проучавање, јер ријеч је о латинском језику који је наставио да се развија сам за себе, а који ће касније изнедрити романске језике.

У том смислу, анализирајући Гргуrow српски „последивот“, чини нам се да је једина олакшица преводиоцу, као посреднику између нас и Гргуrow, факт да једна иста тема прожима не само *Историју Франака* већ и историју човечанства уопште – то је вечита борба добра и зла, коју је он осведочио преко књига или директно као савременик, па чак и учесник у бурним историјским догађајима. Можемо рећи да, иако су се околности промениле, а технологија напредовала, битка између добра и зла, у нама и око нас, која је постојала и пре Гргуrow, и у Гргуrowо време, постоји и дан- данас. Ипак, слаб је то ослонац за преводиоца, јер је Гргуrowа визија те битке у великој мери лична, једнострана, биполаризирана – добри су сви који се боре против аријевске секте, а насиље које они спроводе Богом је дано – њих Бог води до победе. Насиље противника, пак, варварско је и они ће пропасти јер њих не води снажна Божја мишка.

Значи, и сама субјективност, једностраност, може ставити на искушење преводиоца, а у нашем случају једног упорног след-беника Бермана, који се надљудским напором труди ухватити „и смисао, и слово“. Да би то постигао, преводилац користи и главни текст и фусноте (паратекст), и у том смислу превод се пре свега обраћа вредном, интелек-туално радозналом читаоцу. Антропоними и топоними, називи мера, тран-скрибовани су према форми у оригиналном тексту, а називи који се данас користе уместо њих дати су (само при првом помињању) у фусноти. Тако фуснота постаје један од основних инструмента којим преводилац вреба и смисао и слово. Функције фуснота су многобројне и овом приликом можемо навести само неколико: фуснота често представља објашњење или тумачење неког историјског тренутка који је нама далек, она неретко садржи објашњења о ликовима и годинама, затим упућује на тачне одломке из Библије, у фуснотама се прецизирају одступања, недо-следности у оквиру изворника, па се чак објашњавају и одређени прево-дилачки поступци...

О поступку употребљеном и превођењу овог еми-нентног дела могло би се пуно писати, али оно што можемо закључити јесте да је примена преводилачких ставова Бермана оправдана и самим карактером дела, које представља важан историјски извор. У том смислу, навођење прецизних назива топонима и антропонима, као и тенденција да се пренесе што више из изворника, која се односи и на структуру језика, од великог је значаја и за историчаре и за историчаре језика. Што се традуктолога тиче, простор за вишеструку анализу – као што је лексичка, синтаксичка, али и стилистичка (употреба Караџићевог превода Библије или архаичних речи, попут Васкрс), огроман је.

Конечно, надамо се да ће превод привући ширу читалачку публику, односно све читаоце који су вољни да кроз једноставан (иако понекад и нејасан) израз дознају нешто више о раном средњем веку и о Меровинзима. Надамо се исто тако да ће преводилачки подухват (коме се мо-рамо дивити не само због квантитета самог дела него и због архаичности је-зика којим је дело написано) бити мотив да се дело преведе и на друге, особито јужнословенске језике, и да ће Гргуrow ускоро поново васкрснути како би нас на свим нашим језицима учио доброти.

LA RESURRECTION DE GREGOIRE DE TOURS (*HISTOIRE DES FRANCS* PAR GREGOIRE DE TOURS – INTRODUCTION ET TRADUCTION: TATJANA ĐURIN, IZDAVACKA KNJIŽARNICA ZORANA STOJANOVIĆA, NOVI SAD, 2016.

Dans cette recension on analyse la traduction du livre *Histoire des Francs* par Grégoire de Tours. La recension se penche sur la structure de l'œuvre, puis sur les thèmes principaux qui imprègnent *l'Histoire*, ainsi que sur le style spécifique et la langue archaïque de l'œuvre. Une partie importante est consacrée à l'entreprise spécifique de la traductrice qui suit les voies tracées par Antoine Berman afin de transférer le sens tout en respectant la lettre.

Mots-clés : Histoire des Francs, structure, thèmes, traduction.

